

A PILISMARÓT—DIÓS FELSŐPALEOLIT TELEP ÁLLATCSONTLELETEI

A Pilismarót—Diós felsőpaleolit telepről Dobosi Viola 1980-as ásatása során 56 darab állatcsonttöredék került elő. Az állatcsontanyagból két faj, a rénszarvas és egy kistermetű ló csontmaradványait lehetett meghatározni. Nagyfokú töredékessége miatt 24 darab hosszúcsonttöredék fajilag nem volt azonosítható. De méreteik és skulpturájuk alapján valószínűleg rénszarvasoké.

Az állatcsontanyag megoszlása:

Rénszarvas (<i>Rangifer tarandus</i> L.)	28 db
Ló (kistermetű) (<i>Equus</i> sp.)	4 db
Hosszúcsonttöredék (Indet.)	24 db
	<hr/> 56 db

Az állatcsontanyag topográfiai megoszlása (lásd DOBOSI 4. kép) a következő:

A. szelvény

Rangifer tarandus, 8 darab: bal oldali agancsszár a középpág töredékével, dext. dp^4 (koronahossz: 19, szélesség: 14,5 mm), dext. M^1 fr. (koronahossz: 21 mm, a metaconus még nem kopott), 4 scapula dist. fr. (összetartozók), metatarsus dext. dist. db (dist. epiph. szélesség: 36, mélység: 21 mm).

A. — C. szelvény

11 darab hosszúcsonttöredék.

A. — C. — E. szelvény

Rangifer tarandus, 5 darab: 4 tibia dext. diaphysis fr., tibia dext. dist. db (dist. epiph. szélesség: 40, mélység: 32 mm).

C. szelvény

Rangifer tarandus, 1 darab: sin. dp^1 (koronahossz: 16,2, szélesség: 12 mm).

A. — E. szelvény, — 30 cm

3 db hosszúcsonttöredék.

E. szelvény

Rangifer tarandus, 5 darab: összefüggő dext. P^{2-4} — M^{1-2} (5. kép 1). A P^2 és az M^2 metaconusa még kopott, a rágási funkcióban még nem vesz részt.

Fogméretek (mm):	hossz	szélesség
P^2	16	17,8
P^3	17	18
P^4	18	18
M^1	21	18,1
M^2	22,5	20,5

A premolaris fogsorhossz a collumnál (alveolusnál) 49, a koronánál 53,4 mm. Az M^{1-2} hossz a collumnál (alveolusnál) 40, a koronánál 45 mm.

E. szelvény, — 40 cm-en a lösz fölött,

Rangifer tarandus, 6 darab: 5 metacarpus diaphysis fr., metacarpus trochlea fr.

Equus sp. (kistermetű), 4 darab: astragalus dext. (5. kép 2). A csánkizület szétvágásakor a facies articularis calcaneit bezúrták. Hasonló, vágás-hasításból eredő sérült astragalusok ismertek Ságvárról és a Pilisszántói 2. kőfülke felső rétegéből is.

Az astragalus szélessége 59, magassága 60 mm. A cochlea szélessége 46 mm. A distalis facies articularis szélessége 51 mm; naviculare sin. (2 darabra törve); metatarsus sin. proximalis db (5. kép 3). A metatarsus feltűnően karcsú, a prox. epiph. szélessége 49, a diaph. legkisebb szélessége 34 (!), vastagsága 29 mm. A metatarsus prox. epiph. ventralis pereme bezúzott; os phalangis II. dist. fr.

E. szelvény, 60—70 cm

Rangifer tarandus, 1 darab: M^1 fr.

1 darab hosszúcsonttöredék (indet.).

 E_1 szelvény

3 darab hosszúcsonttöredék.

 E_3 szelvény

Rangifer tarandus, 2 darab: sin. et dext. M_2 (koronahossz: 20, 21 mm, szélesség: 10, 12,5 mm). 6 darab hosszúcsonttöredék (indet.).

A két fajból álló, kevés számú leletgyűttes faunisztikai értékelésre nem alkalmas. Azonban a csontok osteometriai vizsgálata alapján a leletgyűttes kronológiai horizontja behatárolható.

1

2

3

5. kép: 1. Rénszarvas, felső fogsor; 2. Ló, astragalus; 3. Ló, metatarsus fr. (1:1)
Abb. 5. 1. Renntier, obere Zahnreihe; 2. Pferd, astragalus; 3. Pferd, metatarsus fr. (1:1)

A rénszarvas agancstörredék nagyméretű agancsból származik. Az agancsszár vastag, latero-medialis lapított. A fogazat „macrodont”. A premolarisok és a molarisok korona-méretei megegyeznek a Pilisszántói 1. kőfülke rénszarvas fogméreteivel (KORMOS 1915, 401—).

Az állatsont-leletgyüttes faunisztikailag legértékesebb darabjai egy kistermetű ló csontmaradványai. A Pilismarót—diósi lovakkal megegyező kistermetű lovak ismertek Ságvárról és a Pilisszántói 2. kőfülke felső rétegéből is. Az utóbbi lelőhelyen nagyméretű, ún. „Würm—I ló” is előfordul (JÁNOSSY 1979, 148). A felső pleisztocén kistermetű lovak csontméreteire jellemző, hogy a Kárpát-medence legrobosztusabb házilovainál, a korabronz-kori lovaknál is kisebbek. A felső pleisztocén kistermetű lovak metacarpusainak a diaphysie azonban szélesebb, dorso-volarisan lapítottabb.

A Pilismarót—diósi felsőpaleolit telep állatsont-leletgyüttese — az eddig előkerült — rénszarvas

és kistermetű ló alapján a „felső würm” arktikus faunájú Pilisszántói szakaszába sorolható. Ugyan-ebbe a horizontba tartozik a Pilisszántói 1. kőfülke, a Pilisszántói 2. kőfülke felső réteg, Ságvár, Arka-Herzsarét faunája (ibid. 148—148) és a diósi telep-hez közeli Pilismarót—Sárgadomb rönleletei is (MOTTL 1942, 54).

A Pilismarót—Diós teleptől K-re levő Öregek dűlön (ibid. 52—54) — az 1955-ös Gábori, M. ásatásának faunája nem közölt —, és a Ny-ra levő basaharci téglagyár löszfeltárásában talált paleolit eszközök kísérő faunája (ibid. 52—54) a jelenleg előkerült diósi leletgyüttesnél idősebb.

Ha a további feltárások alkalmával a diósi telepről idősebb faunaelemek (óriásgím, mammut, orrszarvú stb.) nem kerülnek elő, akkor a diósi fauna egyértelműen elválasztható lesz a Duna-kanyar — VÉRTES, L. által is már jelzett (1960, 190—) — idősebb korú kultúráinak faunáitól.

Vörös István

IRODALOM

- JÁNOSSY 1979 D. JÁNOSSY, *A magyarországi pleisztocén tagolása gerinces faunák alapján*. Budapest 1979, 207.
- KORMOS 1915 T. KORMOS, *A Pilisszántói kőfülke. Tanulmányok a postglaciális kor geológiájára, ősipara és faunája köréből*. M. Kir. Földt. Int. Évk., 23 (1915) 308—498.
- MOTTL 1942 M. MOTTL, *Adatok a hazai ó- és újpleisztocén folyóteraszok emlősfaunájához*. Beiträge zur Säugetierfauna der ungarischen alt- und jungpleistozänen Flussterrassen. M. Kir. Földt. Int. Évk., 36 (1942) 1—70.
- VÉRTES 1965 L. VÉRTES, *Az őskőkor és az átmeneti kőkor emlékei Magyarországon*. Budapest 1965, 385.